

Priorytety inwestycyjne w działalności innowacyjnej

Jerzy Baruk

Artykuł poświęcony jest podstawowemu czynnikowi rozwoju przedsiębiorstwa, jakim są innowacje widziane oczyma kadry kierowniczej. Wysoka ranga innowacji w rozwoju współczesnych podmiotów gospodarczych wymaga racjonalnego zarządzania nimi. Badanie postaw kadry kierowniczej wobec innowacji staje się potrzebą chwili, szczególnie ze inicjatywy w tym zakresie wydają się dość skromne. Chlubnym wyjątkiem są badania prowadzone w przedsiębiorstwach funkcjonujący w państwach członkowskich Unii Europejskiej na użytek Komisji Europejskiej. Jednym z celów tych badań było ujawnienie opinii najwyższego kierownictwa o udziale inwestycji przeznaczonych na innowacje produktowe, procesowe lub organizacyjne w dwuletnim okresie.

Kształtowanie się tych udziałów w Unii Europejskiej, w poszczególnych państwach członkowskich oraz w przedsiębiorstwach rozpatrywanych zależnie od ich przynależności sektorowej, wielkości, okresu funkcjonowania na rynku i udziału eksportu w obrotach ogółem, stanowi empiryczną treść niniejszej publikacji.

1. Wstęp

Powszechnie akceptowanym celem rozwoju współczesnych gospodarek i podmiotów gospodarczych powinno być przejście do społeczeństwa otwartego na innowacje¹. Osiągnięcie tego celu wymaga systemowego rozwijania działalności innowacyjnej, w której byłoby miejsce dla innowacji odgórných o charakterze strategicznym i innowacji oddolnych kreowanych przez jak największe rzesze pracowników (Nonaka, Takeuchi 2000: 156–158). Akceptując dwutorowy przepływ innowacji, Grudzewski i Hejduk zwracają uwagę, że wysoki szczebel zarządzania zapewnia szeroką panoramę czynionych obserwacji, lecz nie zawsze dostrzega szczegóły, w przeciwieństwie do szczebla „niskiego”, eksponującego obser-

wację rzeczy na pozór drobnych, jednak składających się na problemy często o bardzo dużej wadze (Grudzewski, Hejduk 2001: 427). W takim systemie innowacje muszą stać się kamieniem węgielnym strategii rozwoju przedsiębiorstwa (Boer, Caf-fyn 2001: 490–504). Powstanie takiej strategii poprzedzone jest tworzeniem wizji przyszłości², które wymaga myślenia systemowego. W przeciwnym przypadku tworzenie wizji przyszłości kończy się malowaniem pięknych obrazów, bowiem nie pozwala na zrozumienie sił, które muszą być uruchomione, aby do tej przyszłości dotrzeć.

Pełne ujawnienie potencjału myślenia systemowego musi być wspomagane przez inne dyscypliny, które Senge nazywa budowaniem wspólnych wizji, modelami myślowymi, zespołowym uczeniem się i mistrzostwem osobistym (Senge 1998: 25). Dyscypliny te należy rozwijać równocześnie, aby organizacja stała się organizacją uczącą się, czyli miejscem ponownego i ciągłego odkrywania przez pracowników sposobów tworzenia otaczającej ich rzeczywistości i jej przekształcania. Organizacja ucząca się ciągle rozszerza swoje możliwości kreowania własnej przyszłości poprzez tworzenie i wdrażanie innowacji we wszystkich obszarach działania. Innowacje bowiem chronią każdą organizację przed wczesnym starzeniem się, utratą pozycji i zaufania klientów, a w warunkach nasyconego rynku umożliwiają utrzymanie się na nim lub opanowanie nowych jego segmentów (Grudzewski, Hejduk 2000: 138). Konieczne jest więc kształtowanie warunków dla systemowego rozwoju działalności innowacyjnej. W działaniach tych zasadnicze znaczenie posiadają postawy kadry kierowniczej, dlatego należy je identyfikować i zmieniać.

Badanie postaw kadry kierowniczej wobec innowacji nie jest powszechnym zjawiskiem, dlatego z zadowoleniem należy przyjąć każdą nowość w tym zakresie. Jedna

z nich to badania podjęte w Unii Europejskiej na użytek Komisji Europejskiej. Ostatnie badania takie badania – „Innowacje w 2003: doświadczenia i priorytety europejskich kierowników” – przeprowadzono we wrześniu 2003 roku (Innobarometer 2004). Badaniu kwestionariuszowemu poddano 3010 kierowników (przedstawicielei rządów) przedsiębiorstw zatrudniających przynajmniej 20 pracowników w 15 państwach członkowskich Unii Europejskiej. Celem tych badań było poznanie opinii tzw. „top managers” na temat (Innobarometer 2004: 3):

- 1) potrzeb przedsiębiorstw w zakresie innowacji,
- 2) inwestycji przeznaczanych przez przedsiębiorstwa na działalność innowacyjną,
- 3) sił napędzających działalność innowacyjną,
- 4) wpływu rynku na aktywność innowacyjną,
- 5) nowych podejść do zarządzania innowacjami,
- 6) korzyści dla przedsiębiorstw wynikających ze wspólnego rynku.

Do celów badawczych przyjęto definicję innowacji akceptowaną przez Komisję Europejską w 1995 r. Konstrukcja tej definicji jest następująca: innowacja jest to odnawianie i powiększanie asortymentu produktów i usług oraz związanych z nimi rynków, ustalanie nowych metod produkcji, dostaw i dystrybucji, wprowadzanie zmian w zarządzaniu, organizacji pracy, warunkach pracy i kwalifikacjach siły roboczej (Innobarometer 2004: 3).

Powyższa definicja posiada bardzo szerokie znaczenie, obejmujące nowe lub odnowione produkty, usługi, rynki zbytu, nowe metody produkcji, zaopatrzenia i dystrybucji, nowe metody zarządzania, organizacji pracy, nowe warunki pracy, nowe kwalifikacje siły roboczej. Jej mankamentem jest brak wskazania kryteriów, jakie proponowane zmiany powinny spełniać oraz ich skutków. Chodzi tu o skutki techniczne, ekonomiczne i społeczne³.

Jedno z pytań zadanych badanym kierownikom dotyczyło przeciętnego udziału procentowego inwestycji przeznaczonych na innowacje produktowe, procesowe lub organizacyjne w ostatnich dwóch latach. Odpowiedzi na to pytanie mogą stanowić miernik zainteresowania kierowników rozwojem określonych kategorii innowacji i ich postaw wobec innowacji.

2. Udział inwestycji przeznaczonych na innowacje w Unii Europejskiej i w poszczególnych państwach członkowskich

W niniejszych rozważaniach, dla ułatwienia analizy, badane przedsiębiorstwa podzielono na cztery grupy, nadając im umownie przyjęte nazwy:

- 1) nie inwestorów – grupa przedsiębiorstw, które w ostatnich dwóch latach nie przeznaczyły na innowacje żadnych inwestycji,
- 2) małych inwestorów – grupa przedsiębiorstw, w których w ostatnich dwóch latach na innowacje przeznaczono od 1% do 5% ogółu inwestycji,
- 3) przeciętnych inwestorów – grupa przedsiębiorstw, w których w ostatnich dwóch latach na innowacje przeznaczono od 11% do 20% ogółu inwestycji,
- 4) największych inwestorów – grupa przedsiębiorstw, w których w ostatnich dwóch latach na innowacje przeznaczono 51% i więcej ogółu inwestycji.

Jak wynika z tabeli 1., 11% przedsiębiorstw w Unii Europejskiej (UE) nie dokonało w ostatnich dwóch latach żadnych inwestycji w innowacje. Najwięcej przedsiębiorstw (26%) należało do tzw. „małych inwestorów” przeznaczających na innowacje od 1% do 5% swoich inwestycji. O 5% firm mniej wydatkowało na ten cel od 6% do 10% inwestycji. W grupie „średnich inwestorów” znalazło się 16% podmiotów gospodarczych, a do grupy „największych inwestorów” należało 14% przedsiębiorstw. Przedstawione liczby wskazują, że wraz ze wzrostem udziału inwestycji przeznaczanych na innowacje malała liczba przedsiębiorstw zaliczanych do poszczególnych kategorii inwestorów.

W przekroju państw członkowskich obserwujemy dość zróżnicowaną sytuację. Najwięcej przedsiębiorstw nieinwestujących w innowacje (kategoria 0%) znalazło się w Wielkiej Brytanii, Finlandii i Danii (po 18%) oraz Austrii, Holandii i Francji (po 17%), w przeciwieństwie do Włoch (4%), Portugalii (5%) i Hiszpanii (7%), gdzie takich firm było najmniej. Największy odsetek „przeciętnych inwestorów” (kategoria 11–20%) posiadały Portugalia (27%), Włochy (24%) i Luksemburg (19%). Na przeciwnym końcu skali znalazły się: Szwecja (8%), Francja (9%) i Finlandia (10%). „Największych inwestorów” tzn. takich,

Wyszczególnienie	Przedziały procentowe inwestycji					
	0%	1-5%	6-10%	11-20%	21-50%	51% i więcej
	Procentowy udział odpowiedzi (przedsiębiorstw)					
Unia Europejska (15 UE)	11	26	21	16	13	14
Włochy	4	22	24	24	14	12
Portugalia	5	14	21	27	19	15
Hiszpania	7	24	18	17	15	20
Niemcy	9	24	20	16	15	16
Szwecja	9	29	14	8	18	21
Grecja	10	27	22	17	16	8
Irlandia	11	29	27	18	9	6
Luksemburg	12	31	22	19	15	1
Belgia	14	32	23	12	11	8
Francja	17	37	23	9	7	7
Holandia	17	32	15	14	12	10
Austria	17	27	19	11	15	10
Dania	18	27	11	11	17	17
Finlandia	18	42	13	10	7	11
Wielka Brytania	18	23	22	13	12	13

Tab. 1. Procentowy udział inwestycji przeznaczonych na innowacje produktowe, procesowe lub organizacyjne w ostatnich dwóch latach (wyniki badań z września 2003 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Innobarometer, Directorate General Enterprise, European Commission, February 2004, tab. 1.2., s. 11.

którzy na innowacje przeznaczali 51% i więcej swoich inwestycji, posiadały Szwecja (21%), Hiszpania (20%), Dania (17%) i Niemcy (16%). Odwrotna sytuacja miała miejsce w Luksemburgu, gdzie tylko 1% przedsiębiorstw na innowacje przeznaczył 51% i więcej swoich inwestycji. Niewiele więcej takich firm było w Irlandii (6%), Francji (7%) i Belgii (8%).

Generalnie mali inwestorzy dominowali w Niemczech, Grecji, Irlandii, Luksemburgu, Belgii, Francji, Holandii, Austrii, Danii, Finlandii i Wielkiej Brytanii, przeciętni w Portugalii, a mali i duzi w Hiszpanii i Szwecji.

W grupie małych inwestorów najczęściej przedsiębiorstw znalazło się w Finlandii (42%), najmniej zaś w Portugalii (14%). W grupie nieco większych inwestorów (kategoria 6-10%) dominowały firmy irlandzkie (27%) w przeciwieństwie do firm duńskich (11%). Najwięcej przeciętnych inwestorów było w Portugalii (27%), najmniej zaś w Szwecji (8%). Więksi inwestorzy (kategoria 21-50%) przeważali w Portugalii (19%), przy zaledwie 7% udziale we Francji. Szwecja posiadała największy odsetek (21%) przedsiębiorstw zaliczających się do kategorii największych inwestorów, w prze-

ciwieniu do Luksemburga, gdzie zanotowano tylko 1% takich firm.

Niewątpliwie interesujące jest porównanie wyników uzyskanych w badaniach przeprowadzonych we wrześniu 2003 r. z wynikami pochodzącymi z września 2002 r. Te ostatnie przedstawiono w tabeli 2. Wynika z niej, że w 2002 r. 14% przedsiębiorstw UE nie dokonało żadnych inwestycji w innowacje w ciągu ostatnich dwóch lat. Rok później zanotowano niewielki postęp, bowiem liczba takich firm obniżyła się do 11%. W grupie przeciętnych inwestorów w 2002 r. 14% przedsiębiorstw przeznaczyło na innowacje od 11 do 20% ogólnych inwestycji. W kolejnym roku liczba takich przedsiębiorstw powiększyła się o 2%. Pogorszyła się sytuacja w grupie większych (kategoria 21-50% inwestycji przeznaczonych na innowacje) i największych inwestorów. W 2003 r. w pierwszej z wymienionych grup znalazło się 13% przedsiębiorstw, a w drugiej 14%. Oznacza to spadek w stosunku do 2002 r. odpowiednio o 6% i 4%.

W 2002 r. najmniej „nie inwestorów” było w Luksemburgu (6%), Niemczech (9%) i Włoszech (10%). Najgorsza sytuacja panowała w Finlandii, Danii i Wielkiej Brytanii, gdzie takich przedsiębiorstw funkcjonowało

odpowiednio 25%, 23% i 22%. Również w kolejnym roku państwa te cechowały się największym odsetkiem „nie inwestorów” z pozytywną tendencją jego spadku o 7 punktów procentowych (pkt proc.) w Finlandii, o 5 pkt proc. w Danii i o 4 pkt proc. w Wielkiej Brytanii.

Należy odnotować negatywne zmiany zaistniałe w przedsiębiorstwach Luksemburga. Otóż w 2002 r. „nie inwestorów” było tam 6%, rok później 12%. Stabilna sytuacja miała miejsce w Niemczech, gdzie zarówno w 2002 r., jak i w 2003 r. liczba takich przedsiębiorstw utrzymywała się na poziomie 9%. Korzystne zmiany zanotowano wśród firm włoskich, bowiem liczba „nie inwestorów” w rozpatrywanym okresie zmniejszyła się z 10% do 4%.

W 2002 r. najmniej „przeciętnych inwestorów” było w Finlandii (9%), Danii (10%), Luksemburgu (11%), Holandii (11%) i Wielkiej Brytanii (11%). W roku następnym ich liczba nieznacznie wzrosła: w Finlandii i Danii o 1 pkt proc., w Wielkiej Brytanii o 2 pkt proc., w Holandii o 3 pkt proc., a w Luksemburgu o 8 pkt proc., co jest zjawiskiem pozytywnym. Największy odsetek „przeciętnych inwestorów” zidentyfikowano w Szwecji (20%), Niemczech (17%), Por-

tugalii (17%) i Irlandii (16%). W 2003 r. ich liczba spadła o 12 pkt proc. w Szwecji i o 1 pkt proc. w Niemczech, wzrosła natomiast o 10 pkt proc. w Portugalii i o 2 pkt proc. w Irlandii.

Wśród „większych inwestorów” (kategoria 21–50%) w 2002 r. najgorsze wyniki uzyskały przedsiębiorstwa w Austrii (12%), Francji (13%), Danii (14%) i Szwecji (15%). Po upływie roku nastąpiła poprawa o 3 pkt proc. w Austrii, Danii i Szwecji, w przeciwieństwie do Francji, gdzie liczba takich przedsiębiorstw zmalała o 6 pkt proc. W tej samej grupie inwestorów w 2002 r. najwięcej innowatorów znalazło się w Portugalii (26%), Włoszech i Holandii (po 24%), Luksemburgu i Grecji (po 23%). Okres jednego roku sprawił, że liczba takich przedsiębiorstw zmniejszyła się w Portugalii o 7 pkt proc., we Włoszech o 10 pkt proc., w Holandii o 12 pkt proc., w Luksemburgu o 8 pkt proc. i w Grecji o 7 pkt proc.

W grupie „największych inwestorów” w 2002 r. najmniejszy odsetek przedsiębiorstw zidentyfikowano w Belgii (7%), Austrii (9%), Francji (10%) i Holandii (11%). W 2003 r. w dwóch pierwszych krajach nastąpiła nieznaczna poprawa wyrażająca się wzrostem o 1 pkt proc. liczby przed-

Wyszczególnienie	Przedziały procentowe inwestycji					
	0%	1–5%	6–10%	11–20%	21–50%	51% i więcej
	Procentowy udział odpowiedzi (przedsiębiorstw)					
Unia Europejska (15 UE)	14	19	16	14	19	18
Luksemburg	6	34	14	11	23	13
Niemcy	9	15	15	17	20	25
Włochy	10	14	21	13	24	19
Portugalia	12	17	11	17	26	17
Szwecja	13	21	17	20	15	15
Grecja	16	13	15	12	23	19
Hiszpania	16	16	13	15	20	20
Belgia	16	23	20	15	18	7
Irlandia	17	17	20	16	18	12
Austria	17	31	16	14	12	9
Holandia	18	22	13	11	24	11
Francja	19	26	19	13	13	10
Wielka Brytania	22	23	11	11	18	15
Dania	23	20	10	10	14	23
Finlandia	25	19	13	9	17	17

Tab. 2. Procentowy udział inwestycji przeznaczonych na innowacje produktowe, procesowe lub organizacyjne w ostatnich dwóch latach (wyniki badań z września 2002 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Innobarometer 2002, European Commission, 2003, Directorate General for Enterprise EUR 17057, tab. 1.2., s. 12.

siębiorstw zaliczanych do tej grupy. Natomiast we Francji i Holandii nastąpiło obniżenie się liczby największych inwestorów odpowiednio o 3 pkt proc. i o 1 pkt proc.

Najwięcej przedsiębiorstw o cechach „największych inwestorów” w 2002 r. zanotowano w Niemczech (25%), Danii (23%), Hiszpanii (20%), Włoszech i Grecji (po 19%). Rok później, z wyjątkiem Hiszpanii, gdzie odsetek takich firm pozostał na stałym poziomie, liczba największych inwestorów zmalała o 9 pkt proc. w Niemczech, o 6 pkt proc. w Danii, o 7 pkt proc. we Włoszech i o 11 pkt proc. w Grecji. Zatem negatywne zmiany najbardziej jaskrawo uwidoczniły się w Grecji i Niemczech.

Generalnie w 2002 r. najwięcej przedsiębiorstw nie przeznaczających na innowacje żadnych inwestycji zanotowano w Finlandii (25%). W 2003 r. liczba ta zmalała do 18%. Wśród małych inwestorów dominowały przedsiębiorstwa luksemburskie (34%), rok później francuskie (37%). Przedsiębiorstwa wydatkujące na innowacje 6–10% swoich inwestycji stanowiły najliczniejszą grupę w 2002 r. we Włoszech (21%), w kolejnym roku były to przedsiębiorstwa irlandzkie (27%). Podobne przetasowania można dostrzec w grupie „przeciętnych inwestorów”, gdzie w 2002 r. najczęściej reprezentowane były firmy szwedzkie (20%). W następnym roku oddały one pierwszeństwo firmom portugalskim (27%). Tych ostatnich najwięcej należało do grupy większych inwestorów (kategoria 21–50%) zarówno w 2002 r. (26%), jak i w 2003 r. (19%). Negatywnym zjawiskiem jest spadek tej liczby o 7 pkt proc. W 2002 r. w grupie „największych inwestorów” dominowały przedsiębiorstwa niemieckie (25%). W kolejnym roku oddały one pierwszeństwo firmom szwedzkim (21%).

Przytoczone relacje wskazują na duże zmiany, najczęściej niekorzystne, zachodzące w poszczególnych krajach członkowskich UE pod względem udziału inwestycji kierowanych na innowacje. Zmienność omawianego miernika nie wskazuje na prowadzenie przez kierowników racjonalnej polityki w tym zakresie.

Częstym przypadkiem w różnego rodzaju analizach związanych z oceną poziomu rozwoju naszej gospodarki jest porównywanie tego rozwoju z sytuacją panującą w Hiszpanii, Grecji czy też Portugalii. Warto więc przedsięwzięć kształtowanie się omawianego miernika w wymienionych krajach.

W 2002 r. nie dokonało żadnych inwestycji w innowacje 16% firm hiszpańskich, 16% firm greckich i 12% firm portugalskich. Po upływie roku w krajach tych nastąpiły pozytywne zmiany polegające na zmniejszeniu się liczby takich przedsiębiorstw: w Hiszpanii o 9 pkt proc., w Grecji o 6 pkt proc. i w Portugalii o 7 pkt proc. Korzystne zmiany nastąpiły też w grupie „przeciętnych inwestorów”. W 2002 r. takich przedsiębiorstw było: w Hiszpanii – 15%, w Grecji – 12% i w Portugalii – 17%. W 2003 r. relacje te układały się następująco: w Hiszpanii – 17% (wzrost o 2 pkt proc.), w Grecji – 17% (wzrost o 5 pkt proc.) i w Portugalii – 27% (wzrost o 10 pkt proc.).

Wreszcie w grupie „największych inwestorów” w 2002 r. znalazło się: 20% firm hiszpańskich, 19% firm greckich i 17% firm portugalskich. W kolejnym roku udziały te ukształtowały się następująco: 20% w Hiszpanii, 8% w Grecji i 15% w Portugalii. Niekorzystne zmiany zaistniały więc w Grecji – spadek o 11 pkt proc. i w Portugalii – spadek o 2 pkt proc., przy stabilnej sytuacji w Hiszpanii.

3. Udział inwestycji przeznaczonych na innowacje według kategorii przedsiębiorstw

Dotychczasowa analiza dotyczyła udziału inwestycji przeznaczonych na innowacje w UE jako całości i w poszczególnych krajach członkowskich. Interesujące wydaje się również znalezienie odpowiedzi na pytanie: jak zmieniał się udział inwestycji przeznaczonych na innowacje zależnie od sektorowej przynależności przedsiębiorstw, ich wielkości mierzonej liczbą zatrudnionych, okresu aktywności na rynku czy też udziału eksportu w sprzedaży ogółem?

W tabeli 3. przedstawiono poziom omawianego miernika ukształtowany w 2003 r. Okazuje się, że największy odsetek przedsiębiorstw, które na innowacje nie przeznaczyły żadnych inwestycji (kategoria „0%”), zanotowano w sektorze handlu (14%), zaś najmniejszy w sektorze przemysłowym (8%). Wśród „przeciętnych inwestorów” (kategoria 11–20%) dominowały przedsiębiorstwa sektora przemysłowego (19%). W pozostałych sektorach takich firm było po 14%. Największy odsetek przedsiębiorstw sektora przemysłowego tworzył grupę „większych inwestorów” (kategoria

Wyszczególnienie	Przedziały procentowe inwestycji					
	0%	1-5%	6-10%	11-20%	21-50%	51% i więcej
	Procentowy udział odpowiedzi (przedsiębiorstw)					
Unia Europejska (15 UE)	11	26	21	16	13	14
Sektory:						
– przemysłowy	8	20	20	19	15	18
– budowlany	11	34	25	14	9	7
– handlu	14	29	20	14	13	11
– usług	11	26	20	14	14	14
Wielkość przedsiębiorstwa:						
– 20–49 zatrudnionych	12	27	21	15	12	13
– 50–249 zatrudnionych	8	23	20	17	16	17
– 250 i więcej	6	28	20	18	16	11
Okres aktywności na rynku:						
– powyżej 30 lat	14	28	22	13	12	11
– od 11 do 30 lat	9	27	19	19	13	14
– od 0 do 10 lat	9	19	21	16	17	17
Udział eksportu:						
– brak	14	26	22	15	11	11
– poniżej 50%	8	26	19	16	14	17
– 50% i więcej	8	21	23	19	16	15

Tab. 3. Procentowy udział inwestycji przeznaczonych na innowacje produktowe, procesowe lub organizacyjne w ostatnich dwóch latach w poszczególnych kategoriach przedsiębiorstw (wyniki badań z września 2003 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Innobarometer, Directorate General Enterprise, European Commission, February 2004, tab. 1.2., s. 11.

21–50%) i „największych inwestorów” (kategoria 51% i więcej) – odpowiednio 15% i 18%, w przeciwieństwie do sektora budowlanego, gdzie takich przedsiębiorstw było zaledwie 9% i 7%.

W grupie przedsiębiorstw przeznaczających na innowacje od 1% do 5% swoich inwestycji prym wiodły firmy sektora budowlanego (34%). Na przeciwległym końcu skali znalazł się sektor przemysłowy (20% firm). Przedsiębiorstwa sektora budowlanego przodowały też wśród tych, które na innowacje wydatkowały od 6% do 10% ogólnych inwestycji. W pozostałych sektorach takich firm było po 20%. Generalnie wśród „nie inwestorów” największy odsetek przedsiębiorstw należał do sektora handlowego, wśród mniejszych inwestorów przodowały przedsiębiorstwa sektora budowlanego. Wreszcie wśród przeciętnych, większych i największych inwestorów na pierwszym miejscu znalazły się firmy sektora przemysłowego. Sektor ten można więc uznać za najbardziej innowacyjny.

Uwzględniając wielkość przedsiębiorstwa mierzoną liczbą zatrudnionych, aktywność

inwestowania w innowacje przedstawiała się następująco:

- 1) najwięcej „nie inwestorów” znalazło się wśród firm małych (12%), w przeciwieństwie do przedsiębiorstw dużych (tylko 6%),
 - 2) najwięcej „przeciętnych inwestorów” zidentyfikowano wśród przedsiębiorstw dużych (18%), zaś najmniej wśród firm małych (15%),
 - 3) najwięcej firm przeznaczających na innowacje od 21% do 50% inwestycji znalazło się wśród przedsiębiorstw średnich i dużych (po 16%),
 - 4) najwięcej „największych inwestorów” stwierdzono wśród firm średnich (17%), w przeciwieństwie do firm dużych (11%).
- Nie potwierdza się więc często powtarzana opinia o dużej innowacyjności małych przedsiębiorstw, które znalazły się przed pozostałymi grupami firm tylko w kategorii inwestowania „6–10%”.

W przekroju: okres aktywności przedsiębiorstwa na rynku – procentowy udział inwestycji przeznaczonych na innowacje, zanotowano następującą sytuację:

- 1) w grupie „nie inwestorów” dominowały przedsiębiorstwa najstarsze, funkcjonujące na rynku powyżej 30 lat (14%),
- 2) w grupie „przeciętnych inwestorów” przodowały przedsiębiorstwa średnie wiekowo, funkcjonujące na rynku od 11 do 30 lat (19%),
- 3) w grupie większych i największych inwestorów przeważały przedsiębiorstwa młode, funkcjonujące na rynku do 10 lat (po 17%).

Generalnie wśród przedsiębiorstw najstarszych, największy odsetek (28%) przeznaczal na innowacje od 1% do 5% swoich inwestycji. Jednocześnie przedsiębiorstwa tej kategorii były najliczniej reprezentowane wśród tych, które nie przeznaczały na innowacje żadnych inwestycji. Również wśród firm średnich wiekowo najwięcej było takich (27%), które na innowacje wydatkowały tylko od 1% do 5% swoich inwestycji. Nieco korzystniejsza sytuacja panowała wśród firm najmłodszych, bowiem największy ich odsetek (21%) przeznaczył na innowacje od 6% do 10% wydatków inwestycyjnych. Pozwala to na ostrożne stwierdzenie, że im młodsza firma, tym większa skłonność do przeznaczania na innowacje większych środków finansowych.

Ostatni przekrój analizy obejmuje: udział inwestycji przeznaczonych na innowacje – udział eksportu w sprzedaży ogółem. W rozważanej płaszczyźnie sytuacja była następująca:

- 1) w grupie „nie inwestorów” najwięcej przedsiębiorstw znalazło się wśród tych, które nie realizowały produkcji eksportowej (14%),
- 2) w grupie „małych inwestorów” prym wiodły przedsiębiorstwa bez eksportu i eksportujące poniżej 50% produkcji (po 26%),
- 3) w grupie „przeciętnych inwestorów” dominowały przedsiębiorstwa eksportujące 50% i więcej swojej produkcji (19%),
- 4) w grupie „większych inwestorów” (kategoria „21–50%”) również przodowały przedsiębiorstwa o największym udziale eksportu (16%),
- 5) w grupie „największych inwestorów”, najwięcej było przedsiębiorstw eksportujących poniżej 50% swojej produkcji (17%).

Wśród przedsiębiorstw nie realizujących produkcji eksportowej największym względny udziałem cechowały się firmy przeznaczające na innowacje od 1% do 5% swoich

inwestycji. Liczba takich przedsiębiorstw zmniejszała się wraz ze wzrostem kategorii inwestowania, osiągając udział 11% w grupie „największych inwestorów”. Zbliżone relacje charakteryzowały przedsiębiorstwa, których eksport nie osiągał 50% sprzedaży ogółem, bowiem najliczniejszą grupę stanowiły firmy przeznaczające na innowacje od 1% do 5% swoich inwestycji (26%). Wraz ze wzrostem kategorii inwestowania zmniejszał się względny udział takich przedsiębiorstw z wyjątkiem kategorii „51% i więcej”, gdzie zanotowano nieznaczny wzrost tego udziału z 14% dla kategorii „21–50%” do 17% dla kategorii najwyższej.

Wśród największych eksporterów najwięcej przedsiębiorstw (23%) przeznaczyło na innowacje od 6% do 10% inwestycji ogółem. W miarę wzrostu kategorii inwestowania liczba takich firm zmniejszała się, osiągając poziom 15% w grupie „największych inwestorów”.

Czy rozwój działalności innowacyjnej poprzez przeznaczanie odpowiednich środków inwestycyjnych na innowacje miał charakter systemowy, łatwiej ocenić, porównując wyniki badań z 2003 r. z tymi, które uzyskano w 2002 r. Porównanie umożliwiają liczby zawarte w tabeli 4. W 2002 r. 13% przedsiębiorstw sektora przemysłowego nie przeznaczyło na innowacje żadnych środków inwestycyjnych. W 2003 r. liczba takich przedsiębiorstw zmniejszyła się o 5 pkt proc., co należy uznać za zjawisko pozytywne. Również w sektorze usług 13% przedsiębiorstw należało w 2002 r. do kategorii „nie inwestorów”. Rok później było ich 11%. Najwięcej „nie inwestorów” znalazło się w budownictwie i handlu (po 16%). W 2003 r. względny ich udział zmniejszył się o 5 pkt proc. w budownictwie i o 2 pkt proc. w handlu. Przedsiębiorstwa wszystkich sektorów cechował więc spadek liczby podmiotów gospodarczych nieinwestujących w innowacje, co jest zjawiskiem pożądanym. Największą dynamikę w tym zakresie wykazywały firmy sektora budowlanego i przemysłowego.

Do przeciętnych inwestorów (kategoria „11–20%”) w 2002 r. należało:

- 1) 12% przedsiębiorstw sektora przemysłowego. Rok później ich liczba wzrosła do 19%, co stanowi pozytywny trend w rozwoju działalności innowacyjnej,
- 2) 17% przedsiębiorstw sektora budowlanego. Po upływie roku odsetek ten zmniejszył się do 14%,

Wyszczególnienie	Przedziały procentowe inwestycji					
	0%	1-5%	6-10%	11-20%	21-50%	51% i więcej
	Procentowy udział odpowiedzi (przedsiębiorstw)					
Unia Europejska (15 UE)	14	19	16	14	19	18
Sektory:						
– przemysłowy	13	15	15	12	21	23
– budowlany	16	26	20	17	15	7
– handlu	16	20	16	12	18	17
– usług	13	18	14	17	19	19
Wielkość przedsiębiorstwa:						
– 20-49 zatrudnionych	15	18	16	15	18	19
– 50-249 zatrudnionych	13	20	16	13	21	16
– 250 i więcej	10	21	12	15	23	19
Okres aktywności na rynku:						
– ponad 30 lat	16	23	16	12	18	14
– od 11 do 30 lat	15	19	14	15	20	17
– od 0 do 10 lat	9	12	17	17	21	25
Udział eksportu:						
– brak	18	19	16	15	17	15
– poniżej 50%	9	19	16	14	21	21
– 50% i więcej	12	14	12	15	24	23

Tab. 4. Procentowy udział inwestycji przeznaczonych na innowacje produktowe, procesowe lub organizacyjne w ostatnich dwóch latach w poszczególnych kategoriach przedsiębiorstw (wyniki badań z września 2002 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Innobarometer 2002, European Commission, 2003, Directorate General for Enterprise EUR 17057, tab. 1.2., s. 12.

3) 12% przedsiębiorstw sektora handlowego przy 14% w 2003 r.,

4) 17% przedsiębiorstw sektora usług. Rok później 14%.

Korzystne trendy miały więc miejsce tylko w przedsiębiorstwach sektora przemysłowego i handlu.

W 2002 r. sektor przemysłowy wyróżniał się też względnie wysokim udziałem (23%) przedsiębiorstw przeznaczających na innowacje 51% i więcej swoich inwestycji. Również w 2003 r. sektor przemysłowy dominował w kategorii największych inwestorów. Jednak udział ten obniżył się do 18%, a więc o 5 pkt proc. mniej niż rok wcześniej. Negatywne zmiany dotyczyły także sektorów handlu i usług, gdzie udział największych inwestorów zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego odpowiednio o 4 pkt proc. i o 5 pkt proc. Należy podkreślić wyraźne odstawanie sektora budowlanego od pozostałych sektorów pod względem udziału przedsiębiorstw należących do kategorii największych inwestorów. Zarówno w 2002 r., jak i w 2003 r. takich firm było 7%.

Generalnie w 2002 r. w sektorze budowlanym największy odsetek przedsiębiorstw (26%) przeznaczal na innowacje od 1% do 5% swoich inwestycji. Podobnie było rok później przy dość wyraźnej tendencji wzrostowej (8 pkt proc.). W sektorze przemysłowym największym względnym udziałem (23%) cechowały się firmy wydatkujące na innowacje 51% i więcej ogólnych inwestycji. Jednak po upływie roku na czele znalazły się firmy (20%), w których udział inwestycji przeznaczal na innowacje wynosił od 1% do 10%.

W sektorze handlu również dominowały przedsiębiorstwa (20%) zaliczane do „małych inwestorów”, przeznaczające na innowacje od 1% do 5% ogólnych inwestycji. Podobnie było w 2003 r., z tą różnicą, że udział tych przedsiębiorstw wzrósł do 29%. W usługach nieznaczną przewagę uzyskały przedsiębiorstwa (po 19%) o względnie wysokim udziale inwestycji przeznaczanych na innowacje (kategorie: „21-50%” oraz „51% i więcej”). Rok później na czoło wysunęły się przedsiębiorstwa zaliczane do małych inwestorów (kategoria „1-5%”). W ciągu

roku liczba największych inwestorów spadła w usługach o 5 pkt proc.

W przekroju wielkość przedsiębiorstwa – udział inwestycji przeznaczonych na innowacje, w 2002 r. sytuacja wyglądała następująco:

- 1) do grupy „nie inwestorów” należało:
 - a) 15% małych przedsiębiorstw. Rok później liczba takich firm zmniejszyła się do 12%,
 - b) 13% firm średnich. W następnym roku ich liczba zmniejszyła się do 8%,
 - c) 10% dużych przedsiębiorstw, by po roku osiągnąć względny udział na poziomie 6%,

pozytywne zmiany objęły więc wszystkie grupy przedsiębiorstw.

- 2) do grupy „przeciętnych inwestorów” należało:
 - a) 15% małych przedsiębiorstw. W 2003 r. odsetek ten utrzymał się na tym samym poziomie,
 - b) 13% firm średnich. W następnym roku 17%,
 - c) 15% dużych przedsiębiorstw. Rok później 18%,

Korzystne zmiany dotyczyły firm średnich i dużych.

- 3) do grupy „największych inwestorów” należało:
 - a) 19% przedsiębiorstw małych. W kolejnym roku 13%,
 - b) 16% firm średnich. W roku 2003 17%,
 - c) 19% przedsiębiorstw dużych, a w roku następnym 11%.

W tej kategorii inwestorów nieznaczną poprawę (o 1 pkt proc.) zanotowano jedynie w firmach średnich.

W uogólnieniu można stwierdzić, że w 2002 r. wśród firm małych największy względny udział posiadali „najwięksi inwestorzy” (19%). W roku następnym byli to mali inwestorzy (27%). Wśród firm średnich w 2002 r. największy odsetek stanowili inwestorzy przeznaczający na innowacje od 21% do 50% swoich inwestycji. W następnym roku największym względny udziałem cechowały się przedsiębiorstwa inwestujące w innowacje od 1% do 5% środków, a więc byli to mali inwestorzy. Podobne zmiany zaistniały wśród przedsiębiorstw dużych. Jeszcze w 2002 r. 23% takich firm należało do grupy przeznaczającej na innowacje 21–50% ogółu inwestycji, ale w 2003 r. największy udział (28%) posiadali mali inwestorzy. Dostrzegalną tendencją w zachowaniach badanych przedsiębiorstw

było dość wyraźne przemieszczanie się grup o największym względnym udziale, wraz z upływem czasu, od kategorii wyższych inwestorów do kategorii mniejszych inwestorów.

Kolejny przekrój analizy obejmuje: okres aktywności przedsiębiorstwa na rynku – udział inwestycji przeznaczanych na innowacje. W 2002 r. 9% przedsiębiorstw młodych nie przeznaczyło na innowacje żadnych inwestycji. Podobny odsetek zanotowano w 2003 r. Wśród firm średnich wiekowo „nie inwestorów” było 15%. Jednak po roku ich odsetek zmniejszył się o 6 pkt proc., co jest zjawiskiem pozytywnym. W 2002 r. największy odsetek przedsiębiorstw „nie inwestorów” zanotowano w grupie firm najstarszych (16%). Podobnie było rok później, ale względny udział zmniejszył się o 2 pkt proc.

W 2002 r. najwięcej „przeciętnych inwestorów” znajdowało się wśród przedsiębiorstw młodych (17%). Liczba ta spadła do 16% rok później. Wśród firm średnich wiekowo, „przeciętnych inwestorów” było 15% i 19% w następnym roku. Nieznaczną poprawę (wzrost o 1 pkt proc.) zaobserwowano też w grupie przedsiębiorstw najstarszych, gdzie liczba firm przeznaczających na innowacje od 11% do 20% swoich inwestycji wzrosła z 12% w 2002 r. do 13% w 2003 r.

W grupie „największych inwestorów” w 2002 r. największy względny udział miały przedsiębiorstwa młode (25%) przed przedsiębiorstwami i średnimi wiekowo (17%) i najstarszymi (14%). Po upływie roku tendencje te zostały zachowane, jednak przy mniejszym względnym udziale poszczególnych grup przedsiębiorstw. Otóż udział firm młodych zmniejszył się z 25% do 17%, przedsiębiorstw średnich wiekowo z 17% do 14%, przedsiębiorstw najstarszych z 14% do 11%. W 2002 r. przedsiębiorstwa młode wyróżniały się względnie najwyższym udziałem (25%) w kategorii „największych inwestorów”. Po upływie roku najwyższym względny udziałem cechowały się przedsiębiorstwa przeznaczające na innowacje od 6% do 10% swoich inwestycji.

Wśród przedsiębiorstw średnich wiekowo w 2002 r. najwięcej firm (20%) należało do grupy inwestującej w przedziale 21–50%. W 2003 r. pierwszeństwo przypadało firmom wydatkującym na innowacje od 1% do 5% środków inwestycyjnych (27%

firm). W grupie przedsiębiorstw najstarszych względnie największym udziałem (23%) cechowały się przedsiębiorstwa należące do kategorii „małych inwestorów”. Podobnie było w roku następnym, przy zwiększonym odsetku takich przedsiębiorstw do 28%.

Analiza liczb zawartych w tabelach 3. i 4. wskazuje, że przedsiębiorstwa młode posiadały większą skłonność do inwestowania w innowacje, cechowały się większymi względными udziałami w kategoriach większych i największych inwestorów, przy malejącym ich odsetku wraz z upływem czasu. Podobne tendencje charakteryzowały przedsiębiorstwa średnie wiekowo, jednak z wyraźniejszą skłonnością do dominacji firm zaliczanych do tzw. „małych inwestorów”. Wreszcie przedsiębiorstwa najstarsze cechowały się największym udziałem „nie inwestorów” i „małych inwestorów”.

Ostatni przekrój analizy obejmuje: udział eksportu – udział inwestycji przeznaczonych na innowacje. W 2002 r. wśród „nie inwestorów” najliczniejszą grupę (18%) stanowiły przedsiębiorstwa bez produkcji eksportowej. Podobnie było w 2003 r. Pozytywny przejaw to zmniejszenie się odsetka takich firm o 4 pkt proc. Zbliżone zjawiska dotyczyły przedsiębiorstw eksportujących. Większy spadek względnego udziału „nie inwestorów” dotyczył największych eksporterów (4 pkt proc.) w porównaniu z przedsiębiorstwami eksportującymi mniej niż 50% swojej produkcji (1 pkt proc.).

W 2002 r. najczęściej „przeciętnych inwestorów” było wśród firm bez produkcji eksportowej oraz eksportujących 50% i więcej swojej produkcji (po 15%). Rok później zanotowano wzrost udziału „przeciętnych inwestorów” w grupie eksporterów odpowiednio o 2 pkt proc. (firmy eksportujące mniej niż 50% swojej produkcji) i o 4 pkt proc. (firmy z maksymalnym eksportem), i stabilizację w grupie przedsiębiorstw bez produkcji eksportowej (po 15%).

Wreszcie w grupie „największych inwestorów” maksymalny względny udział (23%) miały przedsiębiorstwa eksportujące 50% i więcej produkcji. W następnym roku na czele znalazły się przedsiębiorstwa eksportujące poniżej 50% swojej produkcji. Generalnie w 2003 r. nastąpił względny spadek udziału największych inwestorów we wszystkich rozważanych grupach przedsiębiorstw w stosunku do roku poprzedniego: o 4 pkt proc. w grupie przedsiębiorstw bez ekspor-

tu, o 4 pkt proc. wśród firm eksportujących poniżej 50% produkcji i o 8 pkt proc. w grupie przedsiębiorstw z maksymalnym eksportem.

W 2002 r. 19% przedsiębiorstw bez eksportu (najwięcej) przeznaczało na innowacje od 1% do 5% swoich inwestycji. W grupie eksporterów największymi względными udziałami cechowały się firmy wydatkujące na innowacje od 21% do 50% i więcej środków inwestycyjnych. W 2003 r. proporcje te nie uległy zmianie tylko w grupie firm bez produkcji eksportowej, natomiast w grupie mniejszych eksporterów dominowały przedsiębiorstwa zaliczane do małych inwestorów. W grupie największych eksporterów nastąpiło przesunięcie z kategorii dużych inwestorów do kategorii inwestorów wydatkujących od 6% do 10% swoich inwestycji.

4. Zakończenie

W artykule główny nacisk położono na analizę opinii kierowników przedsiębiorstw funkcjonujących w państwach członkowskich byłej UE na temat udziału inwestycji przeznaczanych na innowacje produktowe, procesowe lub organizacyjne. Znajomość tych opinii jest ważna, bowiem świadczą one o stosunku do innowacji osób posiadających uprawnienia decyzyjne, między innymi w zakresie rozdziału środków niezbędnych do prawidłowego rozwoju działalności innowacyjnej, a także w zakresie kształtowania prorozwowej polityki innowacyjnej przedsiębiorstwa. Poziom omawianego miernika, stanowiącego wyraz opinii kadry kierowniczej, nie pozwala na wyciągnięcie jednoznacznych wniosków odnośnie konsekwentnego realizowania polityki innowacyjnej i wykorzystania innowacji w rozwoju podmiotów gospodarczych. Wydaje się, że inwestowanie w innowacje nie miało systemowego charakteru. W stosunku do roku poprzedniego w 2003 r. nastąpiło obniżenie względnego udziału przedsiębiorstw, które nie przeznaczyły na innowacje żadnych inwestycji o 3 pkt proc. (co jest zjawiskiem pozytywnym), nastąpiło też zwiększenie udziału małych inwestorów o 7 pkt proc. i przeciętnych inwestorów o 2 pkt proc. (również zjawisko pozytywne), ale jednocześnie obniżył się udział dużych inwestorów o 6 pkt proc. i największych inwestorów o 4 pkt proc., co jest zjawiskiem negatywnym.

Nieregularne zmiany występowały też w poszczególnych państwach członkow-

skich, czego przykładem mogą być Hiszpania, Grecja i Portugalia – kraje często stanowiące punkt odniesienia przy porównywaniu osiągnięć polskiej gospodarki. W Hiszpanii pozytywne zmiany polegały na:

- 1) zmniejszeniu się względnego udziału przedsiębiorstw tzw. „nie inwestorów” z 16% w 2002 r. do 7% w 2003 r.,
- 2) zwiększeniu się względnego udziału tzw. „małych inwestorów” z 16% w 2002 r. do 24% w 2003 r.,
- 3) zwiększeniu się względnego udziału tzw. „przeciętnych inwestorów” z 15% w 2002 r. do 17% w 2003 r.

Działalności przedsiębiorstw hiszpańskich towarzyszyły też zmiany negatywne polegające na:

- 1) zmniejszeniu się względnego udziału tzw. „dużych inwestorów” (kategoria 21–50%) z 20% w 2002 r. do 15% w 2003 r.,
- 2) utrzymaniu się na niezmiennym poziomie (po 20%) względnego udziału tzw. „największych inwestorów” w dwóch kolejnych latach.

Podobne tendencje występowały w Grecji. Zmiany pozytywne polegały na:

- 1) zmniejszeniu się względnego udziału tzw. „nie inwestorów” o 6 pkt proc.,
- 2) zwiększeniu się względnego udziału tzw. „małych inwestorów” o 14 pkt proc.,
- 3) zwiększeniu się względnego udziału tzw. „przeciętnych inwestorów” o 5 pkt proc.

Jednak w grupie dużych i największych inwestorów nastąpiło wyraźne obniżenie się takich udziałów odpowiednio o 7 pkt proc. i o 11 pkt proc.

W Portugalii zmiany pozytywne dotyczyły grupy „nie inwestorów” – spadek względnego udziału o 7 pkt proc., i „przeciętnych inwestorów” – wzrost względnego udziału o 10 pkt proc. W grupach małych, dużych i największych inwestorów nastąpiło zmniejszenie względnego udziału przedsiębiorstw odpowiednio o 3 pkt proc., o 7 pkt proc. i o 2 pkt proc., co jest zjawiskiem niekorzystnym.

W pozostałych krajach występujące zmiany miały nieregularny i najczęściej niekorzystny charakter, zwłaszcza w grupach dużych i największych inwestorów, z wyjątkiem Szwecji i Austrii. Częściej zmiany pozytywne, polegające na spadku lub wzroście względnego udziału przedsiębiorstw w danej kategorii inwestorów, dotyczyły firm nieprzeznaczających na innowacje żadnych inwestycji lub wydatkujących na ten cel od 1% do 5% swoich środków. W przy-

padku największych inwestorów względne udziały najczęściej mały, co jest zjawiskiem niepożądanym.

Nieregularność zmian dotyczyła również poszczególnych sektorów oraz przedsiębiorstw rozpatrywanych ze względu na ich wielkość, okres funkcjonowania na rynku czy udział eksportu w sprzedaży ogółem. W 2002 r. wśród „nie inwestorów” dominowały przedsiębiorstwa sektora budowlanego i handlu. Po upływie roku na czołowym miejscu pozostał sektor handlu. Trzeba jednak podkreślić pozytywną tendencję do obniżania się względnego udziału przedsiębiorstw nie przeznaczających na innowacje żadnych nakładów inwestycyjnych. Zarówno w 2002 r., jak i w 2003 r. spadek ten dotyczył wszystkich rozpatrywanych sektorów. Pozytywną cechą jest też przyrost względnego udziału tzw. małych inwestorów w każdym sektorze. W przypadku przeciętnych inwestorów przyrosty te objęły tylko sektory przemysłowy i handlu. Same spadki względnego udziału przedsiębiorstw dotyczyły dużych i największych inwestorów, z wyjątkiem sektora budowlanego, gdzie zarówno w 2002 r., jak i w 2003 r. po 7% przedsiębiorstw przeznaczyło na innowacje 51% i więcej swoich inwestycji.

Zbliżone tendencje występowały w przekroju: wielkość przedsiębiorstwa mierzona liczbą zatrudnionych – udział inwestycji przeznaczanych na innowacje. Zmniejszył się udział tzw. „nie inwestorów”, zwiększył natomiast udział małych i przeciętnych inwestorów (z wyjątkiem przedsiębiorstw małych). Zmniejszył się też względny udział dużych inwestorów (co jest zjawiskiem niepokojącym) oraz inwestorów największych, z wyjątkiem przedsiębiorstw średnich, gdzie zanotowano 1% wzrost udziału firm przeznaczających na innowacje 51% i więcej swoich inwestycji.

Nie zmienia dotychczasowego obrazu innowacyjności przedsiębiorstw kolejny przekrój analizy jakim jest: okres funkcjonowania przedsiębiorstwa na rynku – udział inwestycji przeznaczonych na innowacje. W stosunku do roku 2002, w 2003 r. nastąpił spadek względnego udziału tzw. „nie inwestorów”, z wyjątkiem firm najmłodszych. Wzrósł natomiast względny udział małych i przeciętnych inwestorów, poza firmami najmłodszymi, w których w 2003 r. zanotowano względny spadek tego udziału o 1 pkt proc. W grupach dużych i największych inwestorów nastąpiło pogorszenie sytuacji wy-

rażające się samymi spadkami względnych udziałów.

Zbliżony obraz innowacyjności przedsiębiorstw powstaje w przekroju: udział eksportu w sprzedaży ogółem – udział inwestycji przeznaczonych na innowacje. W stosunku do roku poprzedniego, w 2003 r. zmalała liczba przedsiębiorstw „nie inwestorów”, wzrosła liczba małych i przeciętnych inwestorów, z wyjątkiem tych bez produkcji eksportowej, wreszcie zmalała liczba dużych i największych inwestorów.

Warto zauważyć, że w grupie „nie inwestorów” najliczniej reprezentowane były firmy małe, najstarsze – funkcjonujące na rynku ponad 30 lat oraz nie realizujące produkcji eksportowej, zaś najrzadziej firmy duże, najmłodsze, eksportujące poniżej 50% produkcji.

W grupie „małych inwestorów” najmniejszym względny udziałem cechowały się przedsiębiorstwa średnie (z wyjątkiem 2002 r.), najmłodsze, eksportujące 50% i więcej produkcji, należące do sektora przemysłowego. W grupie „przeciętnych inwestorów” były to firmy małe (w 2002 r. średnie), najmłodsze (w 2002 r. najstarsze), bez produkcji eksportowej (w 2002 r. z eksportem poniżej 50% swoich obrotów), należące do sektorów budowlanego, handlu i usług (w 2002 r. przemysłowe i handlowe). W grupie „największych inwestorów” takimi przedsiębiorstwami były firmy duże (w 2002 r. średnie), najstarsze, nierealizujące produkcji eksportowej, funkcjonujące w sektorze budowlanym.

Przyjmując wskaźnik procentowego udziału inwestycji przeznaczonych na innowacje produktowe, procesowe lub organizacyjne, za miarę innowacyjności przedsiębiorstw i innowacyjnych postaw kadry kierowniczej można wskazać obraz przedsiębiorstwa innowacyjnego w UE. W 2003 r. było to przedsiębiorstwo należące do sektora przemysłowego, średniej wielkości (zatrudniające 50–249 pracowników), młode (funkcjonujące na rynku do 10 lat), eksportujące poniżej 50% swojej produkcji. Rok wcześniej przedsiębiorstwem o cechach największego inwestora, a więc najbardziej innowacyjnym, było przedsiębiorstwo należące do sektora przemysłowego, duże (zatrudniające 250 i więcej pracowników) i średnie, młode, eksportujące 50% i więcej swojej produkcji. Przesunięcia dotyczyły więc tylko przedsiębiorstw różniących się pod względem udziału produkcji eksportowej oraz liczby zatrudnionych.

W 2003 r. najniższe względne udziały tzw. „największych inwestorów” dotyczyły przedsiębiorstw sektora budowlanego, dużych, najstarszych, bez produkcji eksportowej. W 2002 r. były to firmy sektora budowlanego, średniej wielkości, najstarsze, bez produkcji eksportowej. Zainstalnymi zmianami zostały objęte tylko przedsiębiorstwa różniące się wielkością.

Należy zaznaczyć, że prezentowane wyniki badań pozwoliły na pomiar postrzegania określonych zjawisk towarzyszących działalności innowacyjnej przez tzw. „top management”, który kształtuje politykę innowacyjną przedsiębiorstwa. Kształt tej polityki zależy od mentalności kadry kierowniczej, od jej merytorycznego przygotowania do zarządzania innowacjami, doświadczenia zawodowego i skłonności do podejmowania ryzyka. Przedstawione wyniki badań obrazują też procentowe udziały inwestycji skierowanych na innowacje na tle ogólnych inwestycji poszczególnych przedsiębiorstw. Pozwoliło to ocenić względne udziały inwestorów określonej kategorii w poszczególnych krajach członkowskich UE oraz ustalić, jak te relacje układały się na tle innych państw, sektorów itp. Nie stanowią one podstawy do oceny bezwzględnych kwot zainwestowanych w poszczególnych krajach, a także skutków tego inwestowania. Celowe zatem jest rozszerzenie takich badań o analizę skutków inwestycji poniesionych na innowacje, mierzonych rzeczywistym zwrotem (wielkość, okres) w wyrażeniu obrotów przedsiębiorstwa.

Informacje o autorze

Dr inż. Jerzy Baruk – pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
E-mail: jbaruk@ramzes.umcs.lublin.pl

Przypisy

- ¹ Istotę innowacji, jej cechy oraz ewolucję systemów innowacyjnych przedstawiam w: J. Baruk: *Istota innowacje. Ewolucja systemów innowacyjnych*, *Przegląd Organizacji* 2005, nr 1.
- ² Zdolnością tworzenia takiej wizji cechuje się kierownictwo Toyoty zakładające, że już w 2006 r. przedsiębiorstwo może stać się światowym liderem pod względem ilości sprzedawanych pojazdów w przeciwieństwie do konkurencji (General Motors, Ford, VW) przewidującej redukcję mocy produkcyjnych. Por. Na czym opierają się nie-

ustanne sukcesy Toyoty? *Zarządzanie na Świecie*, 2005, nr 2, s. 1.

³ Kwestie te są szeroko omówione między innymi w: J. Baruk: Innowacje instrumentem procesów restrukturyzacyjnych. w: *Zarządzanie zmianą*, Cz. Glinkowski (red.), WNT, Warszawa 2004, s. 222–237.

Bibliografia

Baruk, J. 2005. Istota innowacje. Ewolucja systemów innowacyjnych. *Przegląd Organizacji*, nr 1, s. 11–14.

Baruk, J. 2004. Innowacje instrumentem procesów restrukturyzacyjnych. w: Glinkowski, Cz. (red.) *Zarządzanie zmianą*, s. 222–237. Warszawa: WNT.

Boer, H., Caffyn, S. i inni. 2001. Knowledge and continuous innovation. *International Journal of Operations & Production Management*, nr 4, s. 490–504.

Grudzewski, W. i I. Hejduk. 2001. *Projektowanie systemów zarządzania*, Warszawa: Difin.

Grudzewski, W. i I. Hejduk. 2000. *Przedsiębiorstwo przyszłości*, Warszawa: Difin.

Innobarometer 2002. 2003. European Commission, Directorate General for Enterprise EUR 17057, tab. 1.2.

Innobarometer, February 2004. European Commission, Directorate General Press and Communication.

Na czym opierają się nieustanne sukcesy Toyoty? 2005. *Zarządzanie na Świecie*, nr 2, s. 1.

Nonaka, I. i H. Takeuchi. 2000. *Kreowanie wiedzy w organizacji*, Warszawa: Poltext.

Senge, P.M. 1998. *Piąta dyscyplina*, Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.